

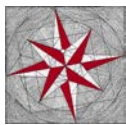
AMERIKAANSE HISTORISCHE PLANTEN VOOR HET CATSHUIS: WAAROM EEN 17DE EEUWSE SIERBEPLANTING?

Kort onderzoek naar historische planten uit de tijd van Jacob Cats (1577-1660).

INHOUD

1. Inleiding en doel van het onderzoek.
2. De catalogus van de Leidse Hortus van Adolf Vorstius en andere historische bronnen.
3. Cats en de ontdekking van de (botanische) wereld.
Toepassing van de “Catsplanten”.
4. Slotbeschouwing.
5. Literatuur.
6. Lijst van Amerikaanse planten, bekend in Nederland vóór 1660.

Oldenburgers **H**istorische **T**uinen
Juliet E. Oldenburger & Carla S. Oldenburger

Herengracht 315, 1016 AV Amsterdam

020 6208302

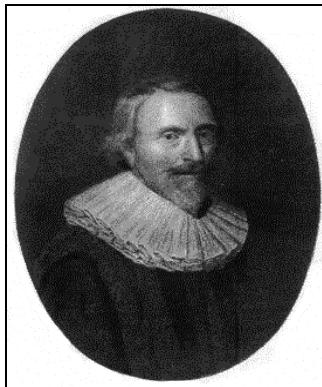
j.oldenburger@historischetuinen.nl

Opdrachtgever: Anneke nauta en Ank Bleeker Landschapsarchitecten

1. Inleiding en doel van het onderzoek.

Het Catshuis heeft zijn naam te danken aan zijn meest bekende bewoner, de raadpensionaris en dichter Jacob Cats (1577-1660).

Figuur 1: Jacob Cats (Brouwershaven 1577 - 's-Gravenhage 1660).

Hij kocht in 1643 gronden aan in de duinen tussen Den Haag en Scheveningen. Het terrein werd doorsneden door de Haagse Beek. Cats, die in Zeeland ervaring had opgedaan met het in cultuur brengen van landaanwinningen en daar een fortuin mee verdiend had, zag nu zijn kans om ook hier iets moois te verrichten. Hij gebruikte het water uit de beek voor het bevoeien van zijn land en mengde de bagger uit de beekbedding, en later uit de inmiddels gegraven sloten en visvijvers, met fijn duinzand als bemesting. Hij liet het aanwezige grove oerzand verwijderen om hiermee dijken te leggen rondom de jonge aanplant. Op deze manier toverde hij de dorre duinen om in een lustoord.

Pas in 1651 liet hij een nieuw huis bouwen, naar ontwerp van Lodewijk Huygens, in de trant van het werk van Pieter Post. Dit huis lag oorspronkelijk op een omgracht terrein. Aan de voorzijde van het huis lag een plein en achter het huis waren mogelijk al bloemperken, zoals afgebeeld in het bekende boek van Jan van der Groen.

Buiten de omgrachting kwam men direct in het omringende duinterrein. De aanleg is te beschouwen als een goed voorbeeld van een Hollandse 'villa suburbana', zoals die in de zestiende eeuw in Italië werd aangelegd.

In 1656 schreef Jacob Cats een hofdicht op Sorghvliet. Het eerste deel gaat over het ouder worden en het tweede deel behelst een beschrijving en verheerlijking van het buitenleven. Hij roemt in zijn gedichten ook de spijzen van het land. In 1658 schreef hij: *'Tachtig-jarig leven, en huyshoudinge op Sorghvliet*.

Cats heeft zich van 1643 tot 1660 actief met Sorghvliet bemoeid. Hij had gedegen kennis van de natuur en van landontginning, zoals uit het bovenstaande blijkt.

In 1675 werd Hans Willem Bentinck, de latere superintendant van de tuinen van stadhouder Willem III en Mary in Nederland en Engeland, eigenaar. De aanleg van de Parnassusberg, de cirkelvormige doolhof en de moestuinen en boomgaarden dateren waarschijnlijk pas uit zijn tijd. Hij liet bovendien in 1676 een halfcirkelvormige oranjerie (voor Kaapse planten) bouwen buiten het omgrachte terrein, die de afsluiting vormde van een as van symmetrie loodrecht op de voorzijde van het huis. Deze oranjerie kreeg grote bekendheid vanwege de bijzondere gewassen die erin gekweekt werden.

Figuur 2: oranjerie van Sorghvliet, ca. 1700

De Staat der Nederlanden werd na de verlandschappelijking van de tuinen in de 18de en 19de eeuw, in 1955 eigenaar en in 1961 werd het tegenwoordige Catshuis met omringende tuin van 2,5 ha., als ambtswoning van de minister-president in gebruik genomen. Het beheer van het park valt sindsdien onder de Dienst Domeinen¹.

De plannen anno 2000 voor restauratie van het Catshuis houden ook een vernieuwing in voor de tuin. OHT stelt voor de siertuin ook door middel van de beplanting een uitstraling van de tijd van de staatsman Cats te geven², met als thema *Cats en de ontdekking van de wereld*.

Cats is van 1643 tot 1660 actief geweest met het ontwikkelen van plannen voor deze tuin en met de invulling van deze tuin. Hoe het uiteindelijke resultaat is geweest in zijn tijd is niet bekend. Het heeft daarom weinig zin een tuin in de trant van 1650 te reconstrueren, maar wel kunnen we een tijdsbeeld oproepen door de beplanting van die tijd te gebruiken.

In 1650 waren er waarschijnlijk al enkele Kaapse planten in de Leidse hortus te bewonderen, maar de meeste planten uit de Kaap en de tropische planten uit andere

¹ Tekst deels overgenomen uit Lit. Oldenburger-Ebbers, 1998, p. 306-308.

² Hierdoor worden de staatslieden Jacob Cats (raadpensionaris en vanaf 1651 Groot Zegelbewaarder) en de verschillende ministers-president als bewoner met elkaar verbonden.

VOC-gebieden zoals Nederlands - Indië ontbeerden in zijn tijd nog een stookkas³ voor tropische planten en Cats heeft om die reden nooit kennis kunnen nemen van het tropische plantensortiment. Voor hem waren bollen uit Turkije en nieuw ingevoerde planten en zaden uit (Noord - en soms Zuid -) Amerika een bijzonderheid. Voor die planten was ons klimaat in het algemeen beter geschikt.

We hebben voor het nieuwe beplantingsplan expliciet gekozen voor een Amerikaans plantensortiment uit de periode van Cats op Sorghvliet omdat planten uit Bentincks tijd (na 1675) volop aanwezig zijn in de tuinen van Paleis Het Loo en omdat algemene Nederlandse sierplanten uit de eerste helft van de 17de eeuw volop aanwezig zijn in de tuinen van het Muiderslot -ter nagedachtenis aan de dichter P. C. Hooft- en in de Clusiustuin te Leiden, ter herinnering aan de eerste botanische tuin in Nederland, die door Carolus Clusius werd aangelegd.

Het creëren van een wiskundig vernuftige en botanisch interessante tuin in Cats' dagen was een zaak van welstand en intellect. Dat we iets van zijn grote kennis op dit terrein laten herleven door aandacht te schenken aan Amerikaanse planten uit zijn tijd, leek ons een moderne manier van nagedachtenis aan deze grote staatsman.

Vele internationale bezoekers en beroemdheden, die de tuin van het Catshuis mogen betreden, zullen naar wij hopen door kennismaking met enige Amerikaanse planten uit het midden van de 17de eeuw, misschien gaan beseffen hoe belangrijk in de tijd van Cats de wederzijdse betrekkingen tussen Amerika en Nederland al waren. De Nieuwe Wereld in de vorm van de Nederlandse kolonie Nieuw - Nederland met de stad Nieuw - Amsterdam (New York) speelde in de tijd van Cats immers een belangrijke rol.

Met dit doel deden wij een kort onderzoek naar Amerikaanse historische planten in Nederland.

2. De catalogus van de Leidse Hortus van Adolf Vorstius en andere historische bronnen.

Nu we om bovengenoemde redenen tot een dergelijke 17de eeuwse Amerikaanse sierbeplanting hebben besloten, zullen we ons moeten afvragen wat de meest aangewezen bronnen zijn om voor een degelijk onderzoekje te gebruiken.

Als Jacob Cats zelf dit onderzoek had moeten doen, zou hij hoogstwaarschijnlijk de catalogus van de Leidse Hortus Academicus uit zijn boekenkast hebben getrokken. We weten dat Cats relaties had met de Leidse hortus, maar hoe nauw die waren is onbekend. Er zijn vele catalogi van de planten van de Leidse hortus gemaakt, van 1601 tot heden.

³ In een stookkas met verwarmingsbuizen langs de muren of onder de grond heerst een constante temperatuur, die door regulatie op ca. 16 tot 17 graden Celsius gehouden kan worden. In de eerdere oranjeëen zorgden afzonderlijke kachels voor een plaatselijke warmte. De hele oranjeë kon men met kachels net vorstvrij houden. De eerste stookkasten in Nederland, die van de Amsterdamse en van de Leidse hortus, dateren van 1685. In deze kassen kon men pas tropische vruchten kweken, zoals de ananas. Dit was dus niet mogelijk voor 1685.

Adolfus Vorstius, die praefectus van de hortus was tussen 1625 en 1663, zorgde voor de uitgave van *Catalogus plantarum horti academici Lugduno-Batavi...* en wel in zes verschillende edities, 1633 (1092 plantennamen); 1636 (1107 plantennamen); 1643; 1649; 1653 en 1658.

In de 1633-editie spelen Amerikaanse planten voor het eerst een belangrijke rol in Nederland. Ze zijn vaak qua naam te herkennen omdat de woorden “canadensis” (door de Fransen toegevoegd) of “virginicus” (door de Engelsen toegevoegd) of “indicus” (door de Italianen toegevoegd) aan de (beschrijvende) genusnaam zijn toegevoegd. Via de VOC of hortus van Parijs, waar Leiden in die tijd nauwe relaties mee onderhield, kwamen deze planten in Leiden terecht. De namen in deze catalogi staan alfabetisch in een kolom gerangschikt. De namen zijn in het latijn en beschrijven vaak de bloem of de vorm van het blad e.d. Jammer genoeg staat het land van oorsprong van de plant niet expliciet vermeld en volgen de namen nog niet de binaire nomenclatuur van Linnaeus, zodat hier het tijdrovende werk van dit kleine onderzoek aanvangt.

Andere historische bronnen die wij als vergelijkend studiemateriaal gebruikten, waren de herbariumlijsten van Antoni Gaymans⁴ (het eerste herbarium dateert uit 1661) en de plantaquarellen van burgemeester D’Acquet uit Delft⁵. Deze collectie is echter te laat voor de tijd van Cats (geschilderd vanaf 1670). Evenzo was de collectie geschilderde planten van Willem III in de tuinen van Paleis Honselersdijk te laat (ca. 1690)⁶ om relevant te zijn voor het onderzoek. Deze laatste collectie bevat merendeels tropische planten uit Z.O.Azië, maar ook enkele Amerikaanse, die kennelijk nog steeds in 1690 bijzonder zijn, hoewel enkele al genoemd worden door Vorstius in 1633. Het gaat hier om vier planten die kennelijk lang geliefde tuinplanten zijn gebleven. Ze zijn hier voor de aardigheid wat uitgebreider beschreven als voorbeeld van een eventueel samen te stellen *hand-out*.

Campsis radicans (Bignoniaceae)

Trompetbloem – Common Trumpet Creeper/vine (Eng.) –

Deze uit zuidoostelijk Noord-Amerika afkomstige klimmende sierheester (6–10 meter hoog) heeft oneven geveerde bladen en 5–9 cm lange, kleine, trompetvormige bloemen in lange trossen. De bloemkroon is geeloranje, oranje of rood. De plant werd in 1633 voor het eerst voor Nederland genoemd.

⁴ Zie Lit. Heniger, p. 147-168.

⁵ Zie Lit. Kuijlen, 1983. p.39-66.

⁶ Zie lit. Wijnands, 1988.p.61-86.

Lonicera sempervirens (Caprifoliaceae)

Trompet (Pijp)Kamperfoelie – Coral Honeysuckle, Trumpet Honeysuckle (Eng.) – Overblijvende klimplant uit Noord-Amerika. In Nederland meestal een bladverliezende plant met donkergroene bladeren, van mei tot oktober bloeiend met oranje tot scharlakenrode geurloze bloemen, gevolgd door oranje tot scharlakenrode vruchten. Zeer aantrekkelijk voor vlinders. In 1656 in Europese tuinen bekend.

Ricinus communis (Euphorbiaceae)

Wonderboom – Castor oil plant, Palma (Eng.)

In ons klimaat een eenjarige plant die 2,5 meter hoog wordt. Komt uit tropisch Afrika / Zuid-Amerika (Brazilië), alwaar hij tot een echte boom van wel 15 meter hoog kan uitgroeien. Diep gelobd blad in rode of donkergroene kleuren. De bloemen worden gevolgd door rode stekelige vruchten. Het wonder van *Ricinus* bestaat uit de olie die uit de gespikkelde bonen van de plant wordt geperst. In de geneeskunde wordt deze olie voorgeschreven als purgeermiddel. Overigens is de plant voor mens en dier giftig. Genoemd in de catalogus van Vorstius van 1633.

Tropaeolum minus (Tropaeolaceae)

Oostindische kers – Dwarf Nasturtium, Indian Cress (Eng.)

Eenjarige plant uit Peru. Niet klimmend, maar kruipend, met vrij kleine bloemen. Wordt al genoemd in het plantenbestand van de Leidse Hortus in 1594. Paul Hermann, medisch officier van de VOC en later professor in de botanie in Leiden, beschreef twee kleurvormen "nunc cinnabarina" en "nunc coccinea", respectievelijk geel en oranje-rood. Vermoedelijk werd deze plant rond 1684 ingevoerd vanuit de Kaap de Goede Hoop.

Etc. Etc. Etc.

3 Cats en de ontdekking van de (botanische) wereld. Toepassing van de “Cats-planten”.

Zoals bekend van voornamelijk historische prenten, werden planten in vroeger tijden niet op dezelfde wijze toegepast als wij gewend zijn. Zo plantte men in de 17de eeuw de planten vaak op verhoogde bedden (dos d'âne of ezelsrug) en ver uit elkaar. De reden was heel simpel, erg veel sierplanten waren er nog niet en zeker niet in grote hoeveelheden. Op de prenten van Crispijn van de Passe en op schilderijen uit de eerste helft van de 17de eeuw, zien we de sierplanten altijd op bedden ingeplant en dan ca. 30 cm tot 1 meter uit elkaar. In de 17-de eeuw spreekt men wel van boordbedden (randbedden); onze border heeft daar wel iets mee te maken, maar door de vele ons beschikbare plantensoorten is er geen sprake meer van een randbeplanting omdat de border een zelfstandige eenheid is geworden.

Bij de reconstructie van historische tuinen worden ook de historische toepassingen natuurlijk overgenomen. De bedoeling is dan immers een tuin zo nauwkeurig mogelijk uit vroeger tijden te kopiëren. We denken hierbij aan de tuinen van Paleis Het Loo in Apeldoorn, waar om bovenstaande reden de planten minstens 30 cm uit elkaar zijn geplant. De rijen sierplanten krijgen hier het karakter van een tentoonstelling. En dat moet het ook precies verbeelden: het waren allemaal planten die door de eigenaar van de tuinen waren besteld bij de VOC. Ze waren afkomstig uit De Kaap, uit Noord- en Zuid-Amerika, uit Z.O.Azië, of het waren heel bijzondere planten uit het Middellandse Zeegebied.

De nieuwe tuin van het Catshuis is niet als reconstructie opgezet. Het is een plan uit onze tijd, waar wel een verhaal (concept) achter schuil gaat:

De toepassing van Amerikaanse historische planten verwijst naar een tijd van de ontdekking van de wereld en hoe de mensen daar ieder op hun eigen wijze mee om wisten te gaan. Het is bekend dat Cats op Sorghvliet plantages en boomgaarden had aangeplant, dat hij zijn bezoekers graag rondleidde langs de bedriegertjes, de schelpengrot, de vogelkooi, obelisk en een zittende Neptunus op een heuvel. Het is niet bekend welke bloemen in zijn tuin te bewonderen waren. Zeker zijn dat gestreepte bijzondere tulpen geweest; zeer waarschijnlijk ook planten uit de Nieuwe Wereld die hij – als bekend staatsman en dichter- via de VOC of de Leidse Hortus kreeg aangereikt.

De toepassing van Amerikaanse historische planten berust dus absoluut niet op een historisch gegeven; daarom kan men ze in onze optiek ook vrij gebruiken. Dat houdt in dat er geen beperkingen of aanpassingen nodig zijn voor / aan plantafstanden, kleurencombinaties, planthoogtes, het planten op bedden of in perken en vermenging met bijvoorbeeld 17- de eeuwse tulpen (of zelfs moderne planten), *als* het concept achter de plantenkeuze, namelijk Cats en de ontdekking van de (botanische) wereld in het beplantingsplan maar gehandhaafd blijft.

4. Slotbeschouwing.

Ons bureau OHT heeft tot heden op het gebied van historische beplantingen adviezen gegeven in de vorm van historische beplantingslijsten –bijvoorbeeld in geval van de tuinen van Paleis Het Loo (restauratie / reconstructie) - of in de vorm van historische beplantingslijsten gekoppeld aan een historisch tuinontwerp (nieuw ontwerp in historische trant) –bijvoorbeeld in geval van de Zeebodemuinen te Lelystad.

Nooit eerder deden we een historisch plantenonderzoek voor een tuin waarvan het planontwerp niet tegelijkertijd werd aangepast aan een bepaalde historische periode. De kritische vraag bij het combinatievoorstel -modern ontwerp en (deels) historische planten- die bij ons opkomt is: “*Is het eigenlijk wel mogelijk het geformuleerde idee achter de toepassing van Amerikaanse historische planten, namelijk Cats en de ontdekking van de wereld op een geïnteresseerde bezoeker over te brengen*”?

Vallen de planten zonder uitleg genoeg in het oog, zodat men begrijpt dat de planten meer uitstralen dan zichzelf? Kan het beplantingsplan extra accenten aan de Amerikaanse planten geven? Begrijpt de geïnteresseerde bezoeker waarom het gaat? Welke middelen kunnen het concept verduidelijken? Naambordjes? een hand-out? Volgens ons stond Jacob Cats in ieder geval middenin de Nieuwe Wereld en we hopen dat we dit idee door de toepassing van Amerikaanse historische planten zullen kunnen overbrengen⁷.

5. Literatuur

Bianchini, F. en A. C. Pantano. *Het groene handboek van bloemen, tuin- en kamerplanten* Helmond, 1974.

Hart, S. *Plantenvinder* Warnsveld (Terra), 1997.

Heniger, J. en M. S. M. Sosef. Antoni Gaymans (ca. 1630-1680) and his herbaria. *Archives of Natural History* (1989) 16 (2): p. 147-168.

Kuijlen, J., C. S. Oldenburger-Ebbers en D. O. Wijnands. *Paradisus Batavus: bibliografie van plantencatalogi van onderwijstuinen, particuliere tuinen en kwekerscollecties in de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden (1550-1839)*. Wageningen, 1983.

Oldenburger-Ebbers, C. S. Historisch onderzoek ten behoeve van het opstellen van het beplantingsplan Museumtuin Paleis Het Loo. *Groen* 40 (1984), no. 6, p. 245-255.

Oldenburger-Ebbers, Carla S., Anne Mieke Backer en Eric Blok. *Gids voor de Nederlandse Tuin- en landschapsarchitectuur*. Rotterdam, 1998.

H. Veendorp en L. G. M. Baas Becking. *Hortus Academicus Lugduno – Batavus 1587-1937*. Haarlem, 1938.

Wijnands, D. O. Hortus Auriaci: the gardens of Orange and their place in late 17th-century botany and horticulture. *Journal of Garden History*. Vol.8, no.2 & 3, 1988.

Amsterdam / Rhenen, 4 september 2002

Carla S. Oldenburger-Ebbers

Bureau Oldenburgers Historische Tuinen / OHT

⁷ Voor een beter inzicht in het verschijnsel historische planten zijn twee Bijlages van onze website in sommige rapporten bijgevoegd. Zie ook www.historischetuinen.nl/oldenburgers/plantendb en ...idem/loo.

Lijst van Amerikaanse planten, bekend in Nederland vóór 1660.

LATIJNSE / NEDERLANDSE PLANTENNAAM	LAND VAN HERKOMST	JAAR VAN INTRODUCTIE	PLAATS IN TUIN	TOEPASSING	BRON	PLANTENVINDER PAGINA
<i>Actinomeris alternifolia</i>	Amerika	Vorstius, 1633			VBB	--- Hortus Leiden?
<i>Agave americana</i> OR 	Mexico	Europa, 1500 Vorstius, 1633	Zon	Potten	Hboek FB/ACP HG	24
<i>Anaphalis margaritacea</i>	Amerika	Vorstius, 1633			VBB HG	30
<i>Apios americana</i> Indiaanse aardappel	Amerika	1585 Pelgrim Vaders			CSOE	34
<i>Aralia racemosa</i>	Amerika	Vorstius, 1642			VBB, HG	37
<i>Asclepias syriaca</i> Syrische zijdeplant	N.Amerika	Europa, 1629	Half zon	Bijzondere vruchten	Hboek FB?ACP	40
<i>Aspidium circutarium</i>	Amerika	Vorstius, 1633			VBB	--- Hortus Leiden?
<i>Aster cordifoliu</i>	Amerika	Vorstius, 1628			VBB,HG	41
<i>Biophytum sensitivum</i>	Amerika	Vorstius, 1642			VBB	--- Hortus Leiden?
<i>Campsis radicans</i> * Trompetklimmer 	Amerika	1613 Vorstius, 1633	Half zon	Klimmer	CSOE VBB, HG	66
<i>Canna indica</i> Indisch bloemriet 	Midden Amerika, West- Indië	Europa, 1560	Zon	Hoeken en achterin border	Hboek FB/ACP HG	66
<i>Capsicum annuum</i> * Rode paprika	Amerika	1514, Clusius	Zon	groentetuin	VBB, HG	66
<i>Chenopodium ambrosioides</i>	Mexico	Vorstius, 1633			HG	77
<i>Desmodium canadense</i>	Amerika	1635 Vorstius, 1633			CSOE HG	108

<i>Erigeron canadensis</i>	Amerika	Vorstius, 1633			HG	--- Hortus Leiden?
<i>Eupatorium purpureum</i>	Amerika?	Vorstius, 1633			HG	126
<i>Ferraria undulata</i> Benth.	Amerika	Vorstius, 1642			VBB	--- Hortus Leiden?
<i>Geranium versicolor</i>	Amerika	Vorstius, 1633			HG	167
<i>Gynandropsis pentaphylla</i>	Amerika	Vorstius, 1642			VBB	--- Hortus Leiden?
<i>Helenium autumnale</i> * 	N. Amerika	Europa, 1635	Zon	Border	Hboek FB/ACP	175
<i>Helianthus annuus</i> * Kleine zonnenbloem	W.Amerika	Europa, 1560	Zon	Border	Hboek FB/ACP	176
<i>Helianthus strumosus</i>	Amerika	Vorstius, 1628			VBB, HG	177
<i>Helianthus tuberosus</i> Aardpeer of Topinabour 	N.Amerika	Europa, 1613 Vorstius, 1633	Zon	Border	Hboek FB/ACP	177
<i>Hibiscus syriacus</i> 	Amerika	Vorstius, 1633	Zon	Border	HG	189
<i>Ipomoea purpurea</i>	Amerika	Vorstius, 1633			HG	204
<i>Jasminum odoratissimum</i> ,	Amerika	Vorstius, 1633			HG	229
<i>Juglans cinera</i>	Amerika	Vorstius, 1633			VBB	229
<i>Lilium canadense</i> 	Amerika	Europa, 1620			CSOE	--- Hortus Leiden?
<i>Lobelia cardinalis</i> *	Mexico	Europa; , 1629	zon	Border	Hboek FB/ACP HG	245
<i>Lonicera sempervirens</i> Pijpkamperfoelie	N.Amerika	Europa, 1656	Schaduw	Berceaus, muren	Hboek FB/ACP	247

						
Matthiola incana Violier	Amerika	Vorstius, 1642			VBB	261
Menispermum canadense L.	Canada	Vorstius, 1628		Berceaus ?	VBB	--- Hortus Leiden?
Mirabilis jalapa	Peru	Clusius, 1601	Zon	Border	VBB,HG	264
Mitella diphylla	Amerika	Vorstius, 1642			VBB,HG	265
Nicotiana rustica	Peru	Clusius, 1601	zon	border	VBB	272
Nicotiana tabacum	Peru	Clusius Vorstius, 1633	zon	border	VBB,HG	272
Oenothera biennis Gewone teunisbloem	N.Amerika	Europa, 1612 Vorstius, 1628	Zon	Border Groepen	Hboek FB?ACP	275
Oenothera parviflora	N.Amerika	Vorstius, 1633	Zon	Border	HG	275
Opuntia ficus-indica Indische vijgcactus	Trop.Amerika	Europa, 16 ^{de} eeuw	Zon; zachte winters	potten	Hboek FB/ACP	276?
Opuntia vulgaris Gewone vijgcactus	N.Amerika	Europa, 15 ^{de} eeuw	Zon, zachte winters	potten	Hboek FB/ACP	276?
Parthenocissus quinquefolia Wilde wingerd	N.W. Amerika	Europa, eerste helft 16 ^{de} eewu Vorstius, 1633	Half zon	Berceaus, muren	Hboek FB/ACP HG	284
Passiflora incarnata *	Amerika	Vorstius, 1628			VBB	285
Phaseolus coccineus	Trop. Amerika	1635			CSOE	--- Het Loo
Philadelphus coronarius var. duplex Of sering? 	Amerika	Vorstius, 1633		boom	VBB	296
Physalis pubescens * Ananaskers	Amerika	Vorstius, 1633			HG	301 ? peruviana?
Physostegia virginiana Scharnierbloem	N. Amerika	Vorstius, 1642	Zon	Border, groepen	HG	301
Phytolacca americana Sycamore	Amerika	1615 Vorstius, 1633			CSOE HG	302
Platanus occidentalis	Amerika	1636			CSOE	308
Rhus radicans	Amerika	Vorstius, 1628, 1633			VBB HG	353
Rhus typhina Sumak	Amerika	Vorstius, 1628, 1633			VBB HG	353

 Ricinus communis	Amerika	Vorstius, 1633			HG	355
Robinia pseudoacacia Gewone robinia	N. Amerika	Europa, 1601 Vorstius, 1633	zon	Heesterpartijen of solitair	Hboek FB/ACP	355
Rosa nitida	Amerika	Vorstius, 1642			VBB	366
Rudbeckia laciniata Slipladige rudbeckia	Canada	Europa, 1635 Vorstius 1633	Zon	Border, groepen	Hboek FB/ACP HG	375
Scabiosa columbaria	Amerika?	Vorstius, 1633			HG	384
Scilla peruviana	Peru?	Vorstius, 1633			HG	385
Smilacina stellata	Amerika	Vorstius, 1633			VBB	392
Smilacina racemosa	Amerika	Vorstius, 1633			HG	392
Solidago bicolor ?	Amerika	Vorstius, 1642			VBB	393
Solidago canadensis Canadese Guldenroede	N. Amerika	Europa, 1646	Zon	Border	Hboek FB/ACP HG	393
Sprekelia formosissima Sprekelia	Mexico; Guatemala	Europa, 1593	Zon	Border	Hboek FB/ACP	397
Tagetes erecta * Grote afrikaan	Mexico	Fuchs, 1545 Vorstius, 1633	Zon	Border	HG	401
Tagetes patula * Kleine afrikaan	Mexico	Fuchs, 1545 Vorstius, 1633	Zon	Border	HG	401, 402
 Taxodium distichum	Amerika	1588			CSOE	402
Thuja occidentalis Arbor vitae of Levensboom	Amerika	Clusius, 1601	zon	Centrale plaats in bloemperk	VBB	405
 Tiarella cordifolia	Amerika	Vorstius, 1633			HG	407
Tradescantia virginiana; ook cv 'Alba' Eendagsbloem	N. Amerika	Europa, 1590 Vorstius, 1633	Half zon	Border	Hboek FB/ACP HG	410
 Tropaeolum minus *	Peru	1576	Zon	Border	CSOE	411?

Kleine Oost Indische kers		Clusius, 1601 Vorstius, 1633			VBB HG	Hortus Leiden?
Vagnera stellata = (Convallaria stellata)	Amerika	Vorstius, 1633			HG	--- Hortus Leiden?
Vitis rubra	Amerika	Vorstius, 1633			VBB	--- Hortus Leiden?
Yucca gloriosa Palmlelie 	N.O.Amerika	1550 Vorstius, 1642	Zon	Border; potten	CSOE HG	429
Zinnia pumila? = acerosa	V.S.	Europa, 1613	Zon	Border	Hboek FB/ACP	430

Afkortingen:

Acq = Collectie D'Acquet in Bibliotheek Wageningen UR

CSOE = gegeven uit lezing American plants in 17th century gardens, Hofstra University. New York, 1995.

HB FB/ACP = Het groene handboek van bloemen, tuin- en kamerplanten / F. Bianchini en A. C. Pantano. Helmond, 1974.

HG = Rapport van Mark Sosef over Herbarium Gaymans. Coll. Hortus Botanicus Leiden.

VBB = Hortus Academicus Lugduno – Batavus 1587-1937 / H. Veendorp en L. G. M. Baas Becking. Haarlem, 1938.

Plantenvinder / Sarah Hart. Warnsveld (Terra), 1997.

* = zaadplant

OR = oranjerie- of kasplant

Laatst afgeronde opdracht van Bureau Oldenburgers Historische Tuinen / OHT:
***Landgoed Cruysbergen te Bussum: 19de eeuws ontginningslandgoed. Motivatie
behorend bij de aanvraag tot NSW-landgoed.***
Rapport opgesteld in opdracht van Hylkema Consultants BV. Augustus 2002.